

A kábítószeres bűnözés szabályozása Magyarországon

Sivadó Máté

A kábítószer-jelenség kezelése sokféle a világban. Mivel a hazai drogpolitikára alapvetően a tilalmazó reagálás jellemző, a szabályozás lényegét tekintve a kábítószer-kriminalitásra vonatkozik. Ezt mutatja egyébként a hazai drogstratégia is. Lássuk ezért először a jogszabályi eszközöket.

1. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

A Btk. a XVII. fejezetben – bár a korábbtól eltérő szerkezetben –, az egészséget veszélyeztető bűncselekmények között hat tényállásban rendelkezik a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekményekről: kábítószer-kereskedelem, kábítószer birtoklása, kóros szenvedélykeltés, kábítószer készítésének elősegítése, kábítószer-prekurzorral visszaélés, új pszichoaktív anyaggal visszaélés.

A kábítószer-kereskedelem tényállása magában foglalja a kábítószer kínálását, átadását, forgalomba hozatalát, illetve az azzal való kereskedést, valamint az ezekhez az elkövetési magatartásokhoz történő anyagi eszköz szolgáltatását. A törvény két és nyolc év közötti szabadságvesztéssel bünteti az alapesetet. A kábítószer birtoklását megvalósító elkövetői magatartások a termesztés, előállítás, megszerzés, tartás, az ország területére behozatal, az onnan való kivitel, illetve az ország területén való átszállítás. Az alapesetek büntetési tétele egytől öt évig terjedő szabadságvesztés. A kábítószer-kereskedelem (forgalomba hozatal, kereskedés) tekintetében a csekély mennyiség mint privilegizált eset megszűnt. Bekerült viszont a különösen jelentős mennyiségű alakzat (a csekély mennyiség 200-szorosa).

A Btk. önállóan nevesíti a kábítószer-fogyasztást, amelynek büntetési tétele meg egyezik a csekély mennyiség megszerzésére vonatkozó büntetési tétellel (korábban a megszerzés elkövetési magatartásán keresztül büntették).

A kábítószer fogyasztása alatt értendő az elkövető (fogyasztó, kábítószer-használó) minden olyan magatartása, amelynek közvetlen következménye, hogy a kábítószer a szervezetébe jut.

Aki maga termesztette, állította elő vagy tartotta a csekély mennyiségű kábítószer, már ezzel megvalósította a kábítószer birtoklását, tekintet nélkül arra, hogy elfogyasztja-e azt, vagy sem. Hasonlóképpen büntetendő a kábítószer mástól való megszerzése is, akár elfogyasztja azt a megszerző, akár nem. A kábítószer megszerzése történhet az azzal rendelkező személlyel való megegyezés útján (ingyenes vagy visszterhes ügylet alapján),

de enélkül is. Az utóbbi esetben a cselekmény más bűncselekmény tényállását is megvalósíthatja. Ilyenkor bűnhalmazat létesül.¹

Büntethetővé vált az úgynevezett kóros szenvedélykeltés bűncselekménye (181. §), amelyet az a nagykorú személy követ el, aki egy kiskorút kábítószer vagy kábítószernek nem minősülő kábító hatású anyag, illetve szer kóros élvezetére rábír vagy rábírní törekszik. A cselekményt a Btk. két évig terjedő szabadságvesztéssel rendeli büntetni.

A Btk. a büntetőeljárású útról való elterelés eseteit, illetve feltételeit is szabályozza (180. §), a magyar büntetőjogi dogmatika rendszerének megfelelően úgynevezett büntethetőséget megszüntető okokként. A törvény alapján „nem büntethető, aki csekély mennyiségű kábítószer saját használatra természet, előállít, megszerez vagy tart, illetve aki kábítószer fogyaszt, ha a bűncselekmény elkövetését beismeri, és az elsőfokú ítélet meghozataláig okirattal igazolja, hogy legalább hat hónapig folyamatos, kábítószer-függőséget gyógyító kezelésben, kábítószer-használatot kezelő más ellátásban részesült, vagy megelőző-felvilágosító szolgáltatáson vett részt”². Az „elterelésre” a büntetőeljárás ügyészi és bírósági szakaszában is sor kerülhet.

Az elterelés gyakorlatában tapasztalható visszaélések kivédése érdekében a Btk. új rendelkezésében kimondja, hogy nem alkalmazható a büntethetőséget megszüntető ok, ha a terhelt az elterelés időtartama alatt újabb kábítószerrel visszaélést követ el, vagy ha a terhelt a kábítószerrel visszaélés miatt indult büntetőeljárást megelőzően meghatározott időtartamon (két éven) belül elterelésben vett részt, és vele szemben emiatt az eljárást megszüntették. A fogyasztóknak korlátlan enyhítésre ad lehetőséget a részletes beismerő vallomás.

Megszűntek a kábítószerfüggőkre vonatkozó enyhébb szabályok, de a bíróságnak lehetősége van arra, hogy a büntetés kiszabása során értékelje a terhelt esetleges szenvedélybetegségét.

A magyar jogi szabályozás megfelel a nemzetközi egyezményekben rögzített elvárásoknak, egyrészt azért, hogy a legszigorúbb büntetést helyezi kilátásba, amikor kábítószerrel 18 éven aluli személynek adnak át, illetve az elkövetési helyszínek is súlyosabb megítélés alá kerülnek, de követi az egyezmények előírásait³ annyiban is, hogy a kábítószerrel visszaélészerűen használókkal szemben a büntetőjogi szankció helyett a kezelés igénybevételének lehetőségét biztosítja.

Kérdés, hogy milyen cél vezethette a jogalkotót a kábítószer-fogyasztás közvetlenül vagy közvetetten büntetendővé nyilvánításánál? Ez pusztán egy morális jogalkotás terméke, vagy a kábítószer elleni eredményes küzdelemben szükség van mind a keresleti, mind a kínálati oldalon jelentkező magatartások kriminalizálására? Egyes nézetek szerint a keresleti-kínálati oldal hat egymásra, ha ugyanis nincs fogyasztói igény, nem alakul ki a kábítószerpiac sem.

Függetlenül az eltérő nézetektől, a magyar jogi szabályozás, amióta egyáltalán a kábítószerrel visszaélést büntetni rendeli, mindkét oldalon előforduló magatartásokra hatni kíván.

Miért különleges a kábítószerrel visszaélés büntetőjogi szabályozása, és mi az oka annak, hogy a büntetőjogi norma önmagában sohasem volt elegendő a jogalkalmazók

¹ Kúria 57. BKv. a kábítószer-kereskedelem és a kábítószer birtoklása miatti büntetőjogi felelősségről.

² Btk. 180. § (1) bek.

³ Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ): Egységes kábítószer-egyezmény (1961); Egyezmény a pszichotróp anyagokról (1971); Egyezmény a kábítószer és pszichotróp anyagok tiltott forgalmazásáról (1988).

számára? Először is egy érzékeny területet érint, hiszen a kábítószer-fogyasztás az egyéni önrendelkezési jogot és az állam büntetőpolitikáját, a büntető igazságszolgáltatás kérdését érinti. Egyrészt felveti az egyenlő bánásmód és az arányosság kérdését, másrészt nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a kábítószerkérdés megítélése egy erkölcsi, ideológiai, világnézeti felfogást is hordoz, és talán ezzel magyarázható, hogy a kormányokkal együtt a büntetőjogi norma is változott.⁴

2. 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

A törvény a kábítószerrel visszaélés bűncselekmények esetében speciális lehetőséget nyújt a büntetőeljárás felfüggesztésére. Eszerint ha az elterelés anyagi jogi feltételei fennállnak, és a terhelt önként vállalja a kezelésen/ellátáson/szolgáltatáson való részvételt, a nyomozó hatóság, az ügyész, illetve a bíró felfüggeszti az eljárást. Ha a kliens a feltételeket teljesítette, az eljárást meg kell szüntetni, egyéb esetben folytatni kell.

3. 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről

Új pszichoaktív anyaggal kapcsolatos szabálysértés, miszerint aki csekély mennyiséget meg nem haladó új pszichoaktív anyagot megszerez vagy tart, szabálysértést követ el.

A kábítószer-rendészeti szabálysértés tényállása (199. §) alapján, aki az új pszichoaktív anyagokkal kapcsolatos engedély-, illetve bejelentésköteles tevékenységek végzésének szabályait, továbbá az ezen anyagokkal kapcsolatos adatszolgáltatási kötelezettségre vonatkozó szabályokat megszegi, szabálysértést követ el. Ezen ügyekben az eljárás a rendőrség hatáskörébe tartozik.

4. 80/2013. (X. 16.) OGY határozat a Nemzeti Drogellenes Stratégiáról 2013–2020

A stratégia a *kinálatcsökkentést* helyezi a középpontba, filozófiai alapvetésül a *felépülés-központú szemléletet* választja.

A stratégia a prevencióval kapcsolatban 10 szintéren határoz meg feladatokat:

- helyi közösségek;
- család, köznevelési és gyermekvédelmi intézményrendszer;
- felsőoktatás;
- kortárs csoportok;
- média;
- munkahely;
- büntetés-végrehajtási intézetek és a „büntetés helyett kezelés” intézménye (indikált prevenció).

⁴ FRECH 2010.

A stratégiában megfogalmazott prioritások a kábítószer-megelőzéssel kapcsolatban a következők:⁵

- szermentes életformát népszerűsítő programok számának növelése;
- a teljes körű iskolai egészségfejlesztési programok 2020-ra érik el a tanulók 50%-át;
- a családi megközelítést alkalmazó programok érik el évente egyszer a gyermeket nevelő családok 20%-át;
- a kábítószereket kipróbáló és alkalmoszerűen használó serdülők aránya az adott korosztályon belül csökkenjen 10%-kal;
- megelőző, felvilágosító programok minőségbiztosítási rendszerének kialakítása és bevezetése;
- csak szakmai ajánlással rendelkező és minőségbiztosítási rendszert tartalmazó egészségfejlesztési programok valósulhassanak meg Magyarországon, beleértve ebbe a köznevelési intézmények tevékenységét is;
- a Kábítószerügyi Egyeztető Fórum (KEF) helyi szerepvállalása és koordinációs tevékenysége erősödjön;
- az elfogadásra kerülő, a lelki egészség fejlesztését, az alkoholprobléma és más viselkedési függőségek kezelését célzó nemzeti stratégiákat és programokat hangolják össze a drogellenes stratégiával.

5. A kábítószer-bűnözésre vonatkozó ORFK-utasítások

5.1. 4/2014. (II. 21.) ORFK utasítás a Rendőrség Drogellenes Stratégiájáról

A rendőrség drogellenes stratégiája rögzíti a rendőrség helyzetképét a kábítószer-területen, illetve hogy milyen feladatok ellátásával tud megfelelni a Nemzeti Drogellenes Stratégiában foglaltaknak. Az utasítás rendelkező része mintegy négy oldal, amely rögzíti a szervezet rövid, közép- és hosszú távú céljait, amit a kínálatcsökkentés területén be kell töltenie. A rövid távú célok között találjuk az eljárások *terjesztői típusú magatartások felé való elmozdulását, az illegális pénzeszközök felderítésének növelését, rendőrkapitányságonként két, illetve három speciálisan kiképzett nyomozó munkába állítását, a rendőrség oktatási programjainak aktualizálását*. Rövid távú cél továbbá a kábítószer-élvező személyekkel elsőként kapcsolatba kerülő állomány továbbképzése a szerhasználat jeleinek felismerése céljából, a Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet (a továbbiakban: BSZKI) technikai és személyi feltételeinek javítása, a csomagküldő szolgálatok, a postai úton való kézbesítés, illetve az interneten történő kábítószer-vásárlás fokozottabb ellenőrzése.

A középtávú célok között szerepel a titkos információgyűjtés és a kábítószer-rendészeti tevékenység fokozása, az állatgyógyászat szakirányú ellenőrzése, a nemzetközi bűnügyi együttműködés javítása.

A hosszú távú célok között a nyomozások terjesztői tevékenységek felé való további (25%-os) elmozdulását, illetve az illegális kábítószer-kereskedelmet folytató bűnszervezetek

⁵ Beszámoló az Emberi Erőforrások Minisztériuma Ifjúságügyi Főosztálya kábítószer-probléma kezelése érdekében végzett, 2013. évi tevékenységéről (2014).

gazdasági háttérének felderítéséből és felszámolásából származó tapasztalatok módszertani útmutatóban történő összefoglalását találjuk.

Az utasítás folyamatosan végrehajtandó célokat is tartalmaz, amelyek között van a BSZKI technikai és személyi jellegű igényeinek biztosítása, azok folyamatos fejlesztése, az új ismeretek rendőrképzésben való megjelenítése, a vonatkozó jogszabályok folyamatos nyomon követése, a változtatási javaslatok megtétele, továbbá a rendőrség drogmegelőzési oktatási programjainak propagálása, a rendőrök iskolai oktatásba való további bevonása.

5.1.1. A Rendőrség Drogellenes Stratégiájának értékelése

A stratégia nagy hiányossága, hogy nem ír elő elvárt magatartást a rendőrség munkatársai számára a Kábítószerügyi Egyeztető Fórumokban (KEF) való részvételt illetően.

Egyértelmű pozitívum viszont annak több helyütt való deklarálása, hogy a rendőrség célja a terjesztői tevékenység felé való fordulás, ami támogatható cél, másrészt egyértelmű nemzetközi tendencia. Ehhez azonban hozzá kell tenni, hogy egyrészt a 15 és 20%-ban megfogalmazott arány, amely a terjesztői típusú magatartások részesedését tüzi ki a jövőben lefolytatandó eljárásokban, eléggé illuzórikusnak tűnik, ugyanis ehhez megvalósítási terv nem kapcsolódik. Másrészt a kitűzött cél tovább erősíti a szervezetre továbbra is nagymértékben ránehezedő statisztikai szemléletet, újabb „trükközési kényszert” telepítve az egyes rendőri vezetői szintekre.

Jelenleg a Készenléti Rendőrség Nemzeti Nyomozó Irodájánál és a Budapesti Rendőr-főkapitányságon van olyan szervezeti egység, amely kizárólag kábítószer elleni bűnüldözési tevékenységet végez.

5.2. A 26/2009. (OT 15.) ORFK utasítás a visszaélés kábítószerrel bűncselekmény nyomozása során a Rendőrség szerveire háruló feladatokról

Az utasítás egyebek mellett meghatározza a rendőrség szervezeti egységeinek a kábítószerrel való visszaélés bűncselekmény felderítésével, illetve nyomozásával kapcsolatos feladatait, a kábítószer gyanúját keltő anyagok lefoglalásának szabályait, a kábítószer gyanúját keltő anyagok megtalálása során az elkobzás, a tárolás, a bűnjelkezelés, a megsemmisítés és a szállítás részletes menetét.

5.3. A 32/2014. (VIII. 29.) ORFK utasítás a bódító hatású szertől befolyásolt állapotú járművezetőkkel, valamint a kábítószerrel összefüggő bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható személyekkel szemben alkalmazandó rendőri intézkedésekről

Ez az utasítás a bódító hatású szertől befolyásolt állapotú járművezetőkkel, valamint a kábítószerrel összefüggő bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható személyekkel szemben alkalmazandó rendőri intézkedésekről szóló előírásokat tartalmazza.

5.4. A 43/2009. (OT 26.) ORFK utasítás a kábítószer-bűnözés elleni rendőri rendészeti tevékenység során végrehajtandó feladatokról

A kábítószer-rendészeti feladatkörben különösen a következő tevékenységeket kell ellátni:

- a kábítószer kémiai profil-meghatározásához szükséges minták kezelése;
- a visszaélés szempontjából veszélyes új szer mintái kivételének és behozatalának engedélyezése;
- állatgyógyászati intézmények, állatgyógyászati készítmények kiskereskedelmi forgalmazóinak és a magánállatorvosok kábítószerekkel kapcsolatos tevékenységének nyilvántartásba vétele;
- kábítószerekkel és a kábítószer-prekurzorokkal kapcsolatos tevékenységek, illetve az ipari mákkal és magas THC-tartalmú kenderrel végezhető egyéb tevékenységekkel kapcsolatos engedélyek kiadásában szakhatóságként való közreműködés;
- a kábítószerekkel folytatott valamennyi engedélyes (gyógyszergyárak, gyógyszer-nagykereskedők, galenusi laboratóriumok,⁶ kutatóhelyek) és az egészségügyi szolgáltatók (gyógyszertár, kórház, állatorvos) tevékenységének felügyelete és rendészeti vonatkozású ellenőrzése;
- a kábítószer-prekurzorokkal folytatott gyártási (előállítás, regenerálási), feldolgozási, felhasználási, forgalmazási és tárolási (raktározási) tevékenységek felügyelete és rendészeti vonatkozású ellenőrzése.

A kábítószerekkel, pszichotróp anyagokkal és a kábítószer-prekurzorokkal folytatott legális tevékenységek rendőri ellenőrzése hatékony eszköze a bűnmegelőzésnek, mivel megnehezíti a legálisan tevékenykedőktől ezen anyagok átkerülését az illegális csatornába, és ezzel kínálatcsökkentést valósít meg.

6. Az Európai Unió 2013–2020 közötti drogstratégiája

A stratégia⁷ középpontjában az alábbi jelenségekkel való eredményes szembenézés áll.

A keresletcsökkentés szakterületen:

- a *politoxikomán kábítószer-használat* növekvő elterjedése, ideértve az engedélyezett szerek, így az alkohol és a receptre kapható, ellenőrzött gyógyszerek, valamint a tiltott kábítószerek együttes fogyasztását is;
- a kábítószer-kereslet csökkentésével kapcsolatos szolgáltatások minőségi javításának, kiterjesztésének és diverzifikálásának szükségessége;
- a *vér útján terjedő betegségek*, különösen a hepatitis C vírus továbbra is gyakori előfordulása az intravénás kábítószereket használók körében, valamint a HIV-fertőzés és más, vér útján terjedő betegségek újabb kitörésének az intravénás kábítószer-fogyasztáshoz kötődő potenciális kockázata;

⁶ Gyógyszerkészítő üzemek.

⁷ Az Európai Unió Tanácsa által 2012. december 7-én elfogadott, a 2013–2020-as időszakra szóló kábítószer elleni uniós stratégia (2012).

- a kábítószerrel kapcsolatos halálozások továbbra is magas prevalenciája az unióban;
- a kábítószer-fogyasztás integrált egészségügyi megközelítésének szükségessége, amely megközelítés – többek között – a pszichiátriai komorbiditásra is kiterjed;
- a kábítószer-kereslet csökkentését célzó intézkedések kidolgozásának, rendelkezésre állásának és hatályának a bővítése – adott esetben – a büntetés-végrehajtási intézmények vonatkozásában.

A kínálatcsökkentés-szakterületen:

- a bűnüldöző hatóságok közötti *együttműködés és koordináció* stratégiai és operatív szintű megerősítése;
- a tiltott kábítószeres Unión belüli és határon átnyúló előállításának, *csempészetének*, kereskedelmének, terjesztésének és árusításának, valamint ezen tevékenységek elősegítésének, továbbá az illegális kábítószer-előállítás során használt kábítószer-prekurzorok, pre-prekurzorok és egyéb alapvető vegyi anyagok eltérítésének *a csökkentése*;
- külön figyelmet kell szentelni az *új kommunikációs technológiáknak*, amelyek jelentős szerepet játszanak a kábítószeres (és ezen belül az új ellenőrzött pszichoaktív anyagok) előállításának, forgalmazásának, kereskedelmének és terjesztésének az elősegítésében;
- uniós szinten a hangsúlyt a nagy léptékű kábítószer-előállítást és -kereskedelmet célzó, bűnüldözési *operatív információn alapuló bűnüldözésre* kell helyezni;
- az Uniónak ösztönöznie kell a segítő szolgálatokhoz való el irányítást letartóztatáskor (*arrest referral*) és a *kényszerítő szankciók megfelelő alternatíváit* (mint az oktatás-nevelés, a kezelés, a rehabilitáció, az utókezelés és a társadalmi vissza illeszkedés).

6.1. A stratégia értékelése

A stratégia óvatosan egyensúlyoz a tiltáspárti és a megengedőbb politikájú országok álláspontjai között. Ártalomcsökkentésről szót sem ejt, maga a szó sem szerepel a stratégiában, de azért a keresletcsökkentés szakpolitikájába beilleszt több ártalomcsökkentő intézkedést, például az egészségfenntartó intézkedéseket vagy a letartóztatási-továbbirányítási (*arrest referral*) rendszert.

Az új pszichoaktív szerek jelentette veszély felismerése lényeges eleme a stratégiának, azonban nem jelenik meg eléggé hangsúlyosan. A jelenség 2010 óta ismert Európában, ezért szükséges lenne egy iránymutatás kidolgozása a tagországok részére a helyzet kezelését illetően.

7. Határrendészeti feladatok

A belső és külső határok ellenőrzési technológiája közötti eltérések kiegyenlítő kompenzációjaként hajtják végre a rendőri szervek önállóan, illetve az illegális migráció és a kapcsolódó

nemzetközi bűnözés elleni harc érintett szervezeteivel, hatóságaival együttműködve vagy tényleges közös végrehajtással a szükséges ellenőrzéseket.

A kábítószer-kutatási feladatokat a határforgalom ellenőrzésében részt vevő valamennyi hivatásos, szolgálatteljesítési helyre beosztott és szolgálati feladatot ellátó határrendész, rendőr jogosult végrehajtani. Ugyanakkor a kutatás tényleges végrehajtására a legmegfelelőbb szakmai felkészültséggel a kábítószerkeresőkutya-vezetők (KKAV) rendelkeznek. Az útlevelezéskor „csapódnak le” azok a *fiziológiai és metakommunikációs jelek* is, amelyek alapján az ellenőrzött személy, jármű esetében felmerül a kábítószer-csempészet gyanúja, aminek folyamánként alapos ellenőrzésre kell az érintett személyt, illetve járművet irányítani. A határátlépő adatainak *Schengeni Információs Rendszerben való ellenőrzésekor elért találat esetén* visszaigazolást nyerhet például, hogy a beutazási és tartózkodási tilalom elrendelésének oka az átlépésre jelentkező személy által elkövetett vagy gyanítható kábítószer-csempészet volt. Így már van gyanúok a célirányos alapos ellenőrzésre. Nagyon fontos felfedési, beazonosítási lehetőség az úgynevezett *útvonalkövetés*. Az útlevelező a harmadik országból érkező állampolgár ellenőrzésre átadott útlevelezésében, annak vizsgálata során be tudja azonosítani a felhasználó által látogatott országokat. Egyéb bejegyzések vizsgálatával megállapítható lesz az adott országban történő tartózkodás időtartama, annak célja, a határátlépéseknél használt átkelőhelyek, közlekedési eszközök. Ezen információkat össze tudja vetni azokkal a szakmai háttér-információkkal, amelyek klasszikusan a kábítószer-termesztő/-készítő államra, ismert és alkalmazott határátkelőhelyekre, csempésztútvonalakra utalnak. Ha ennek a „kockázatelemzésnek” a végeredményébe belefér az utas, akkor már szintén felmerülhet az útlevelezőben a kábítószer-csempészet gyanúja, kezdeményezheti az alapos ellenőrzést. Szintén elsődleges gyanúra utaló jeleket fedhet fel az útlevelező *az utas által használt jármű ellenőrzése* során. Attól függetlenül, hogy minimum- vagy alapos ellenőrzés hatálya alá tartozik a személy, az általa használt jármű vonatkozásában jelentkezik ellenőrzési kötelezettségei az útlevelezőnek.⁸

A magyar műszaki határzár – hivatalos nevén határőrizeti célú ideiglenes kerítés – jelentős hatással járt a határon átnyúló kriminális jelenségekkel kapcsolatban. A határ fizikai, tehát a zöld határt is érintő lezárása nem csak az illegálisan határt átlépő személyeket állította meg. Ezen az illegális útvonalon sok áru érkezett hazánkba, például cigaretta, de kábítószer is. Ezeket a tevékenységeket a határzár nagyrészt feltartóztatja. Magyarországra nagy mennyiségben érkezik marihuána Albániából, ezt ma már bonyolultabb módon lehet csak eljuttatni a hazai fogyasztókhoz.

8. A kínálatcsökkentés

Magyarországon a kábítószeres, a kábítószer-kriminalitás szabályozása elsősorban a kínálatcsökkentés tevékenységén keresztül történik, amelynek során a fentebb felsorolt jogszabályokat alkalmazzák (az igazságszolgáltatás egyéb szervezetei mellett) elsősorban a rendészeti, rendvédelmi szervezetek. Idetartozik a rendőrség, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a titkosszolgálatok. A rendőrség valamennyi szervezeti egysége foglalkozik a kábítószer-kriminalitással.

⁸ ÉBERHARDT 2009.

„A kínálatcsökkentés legfőbb stratégiai célja bármely visszaélésre alkalmas pszichoaktív anyag Magyarországra történő bejutásának és a hazánkban megjelenő szerekhez való hozzáférés megakadályozása, illetve ezzel összefüggésben a bűnmegelőzési vetület érvényesítése. A kínálatcsökkentő munka jogszabályokban foglalt kötelezettség, amely védi a társadalom tagjait, és a különböző közösségek (család, köznevelési intézmény, munkahely stb.) biztonságát szolgálja. Tevékenységi területe a jogi szabályozást, a bűnüldözést, az illegális kábítószer-termelés felszámolását és az úgynevezett kábítószer-prekurzorok és pre-prekurzorok, kábítószeres, pszichotróp és új pszichoaktív anyagok szigorú ellenőrzését egyaránt érinti. A kábítószer-kínálat visszaszorítása – függetlenül a kábítószeres egyes típusaitól – a jogszabályok által évtizedek óta folyamatosan megkövetelt zéró tolerancia elvén alapul, és ez a tevékenység a kábítószer-kereskedőkre és -termelőkre összpontosul. A kábítószeresek között a tekintetben sincs különbség, hogy az egyes kábítószeres termeléséhez és kereskedelméhez kapcsolódó büntetőjogi felelősség alól sem függőség, sem más indok nem mentesíthet. A rendőrség tevékenysége a kábítószeresekkel kapcsolatos bűnözés visszaszorítását célozza, ami megfelel a társadalom elvárásainak is. A büntetőpolitikával kapcsolatos társadalmi elvárás az is, hogy a bűncselekmények egyéni és közösségi következményeivel kapcsolatos beavatkozások rendszere is rendelkezésre álljon. A kábítószereseket előállítók, termelők, forgalmazók, üzletszerűen kínálók által elkövetett bűncselekmények esetén a szigorú szabadságelvonás mellett a kábítószeresekkel összefüggésben keletkezett vagy elvonását is biztosítaniuk kell a jogszabályi kereteknek. Az elkobzás alá eső vagy esetében cél, hogy az a megelőzés, a kezelés-ellátás, illetve a kínálatcsökkentés fejlesztésére fordítható legyen.”⁹

A rendvédelmi szervek fő felelőssége, hogy a rendelkezésükre álló törvényes lehetőségekkel mindent kövessenek el az illegális drogok termesztése és előállítása, az országhatáron történő átvittele, valamint a forgalomba hozatala és a kereskedelme ellen. Azt nem lehet kitűzni célul, hogy hazánkat és polgárait a kábítószeresektől teljesen mentesítsék, mert általános a tapasztalat, hogy a szigorú tiltás és represszió mellett, illetve ellenére is fennmarad a drogfogyasztás. A kínálatcsökkentésre irányuló hatósági munka évről évre szakszerűbb és eredményesebb, azonban – éppen mert maga a célpontban lévő jelenség gyorsabban fejlődik, hiszen olyan erők mozgatják, amelyekre a rendvédelmi szervek természetesen nem képesek hatást gyakorolni – szervezeti felépítésük, kiképzésük, anyagi-technikai ellátottságuk, de mindenekelőtt az egész kínálatcsökkentési intézményrendszer, ezen belül kiemelten az együttműködésük fejlesztésre szorul.

„A kínálatcsökkentési szektornak az elnevezése is arra utal, hogy a törvényben tiltott drogokhoz való hozzájutás lehetőségeit, esélyeit kell célba venniük. A drogot fogyasztó egyén a keresletcsökkentési szféra felelősségi körébe tartozik. A csupán fogyasztó ember büntetőjogi megközelítése még elméletileg is inkább a további kriminalizáláshoz vezet, mintsem a probléma kiküszöböléséhez, de gyakorlatilag is nyilvánvaló, hogy már a bűnüldöző apparátus is kénytelen szembesülni saját létének hatástalanságával, ebből eredően folyamatos frusztrációt kell átélnie. A fogyasztóval kapcsolatban lekötött bűnüldözői kapacitást tehát helyesebb volna kizárólag az előállítói-kereskedői körre koncentrálni.”¹⁰

⁹ 4/2014. (II. 21.) ORFK utasítás a Rendőrség Drogellenes Stratégiájáról.

¹⁰ KORINEK 1998.

A Btk.-ban megfogalmazott büntetőjogi felelősség érvényesítésében – a büntető igazságszolgáltatás rendszerében elfoglalt helye nyomán, mert elsőként találkozunk a jelen-séggel – a rendőrség, illetve a többi rendvédelmi szerv szerepe meghatározó. Az ügyész azt vádolja meg, a bíró pedig azt ítéli el, akivel szemben a nyomozó hatóság a kábítószerrel kapcsolatos gyanút feltárja és bizonyítja – gyakorlatilag, akivel a rendőrségnek van ereje és kapacitása foglalkozni. A rendőrségnek a kábítószeres bűnözésre fordítható személyi, technikai és anyagi ereje ugyanis messze elmarad a valós droghelyzettől. Ennek következtében komoly szerepe van a véletlennek abban, hogy valaki ellen eljárás induljon, miközben a törvényi tilalom elértéktelenedik. Egyébként a rendszer többi eleme sem tudna teljesíteni, közzismert a bíróságok túlterheltsége, az irracionálisan hosszú ítélkezési időtartam, a büntetési rendszerünk differenciálatlansága, valamint a büntetés-végrehajtási intézetek túlszűfolttsága.¹¹ Ezért a kínálatcsökkentési aktivitásnak a kábítószeres előállítóira és terjesztőire kell elsősorban irányulnia.

A kínálatcsökkentést megvalósító rendvédelmi szervek a szigorú törvények nyomán hajlamosak túlértékelni a saját szerepüket, ennél fogva nem törekszenek egyenrangú partneri kapcsolatokra a drogszintér más szereplőivel: orvosokkal, drogambulancián dolgozó szakemberekkel, pedagógusokkal, szociális munkásokkal és civil szervezetekkel. Pedig ennél is többre van szükség, tudomásul kell venniük, hogy a betegnek tekintett drogfogyasztó gyógyulásához fontosabb társadalmi érdek fűződik, mint az állam büntetőigényéhez velük kapcsolatban. Az együttműködés lényege az, hogy a rendőrség elsősorban mint jelzőrendszer működjön a fogyasztók vonatkozásában, sőt vegyen részt abban, hogy eljussanak a segítő-gyógyító szolgáltatásokhoz. Ezen túl azt is el kell várni a rendvédelem közreműködőtől, hogy törekedjenek alkalmazni a célszerűség elvét, azaz ne akadályozzák a keresletcsökkentő szféra törekvéseit, valamint az ártalomcsökkentési erőfeszítéseket.

A rendvédelmi szervek szakirányú munkája rendkívüli jelentőségű, mással nem helyettesíthető, más azt nem végezheti el, ám mégsem a legnagyobb fontosságú. A bűnüldözési érdek nem helyezhető a gyógyuláshoz, a sikeres szocializációhoz, az egyén integrációjához fűződő társadalmi érdek elé, csak amennyiben azt a törvények megengedik, és Magyarország alkotmányos jogrendjének szellemével összhangban van.

A kínálatcsökkentő tevékenységnek szigorúan csak a kereskedés (valamint az ezt megelőző előállítás, termesztés és az országba csempészés) megakadályozására kellene irányulnia. A tapasztalat nem igazolja, hogy a kereskedőhöz a fogyasztón át lehet eljutni, ellenben immár itthon is elterjedt felismerés, hogy a fogyasztót fenyegetéssel és büntetéssel nem lehet távol tartani a veszélyes anyagtól, sőt ellenkezőleg, a bűnüldözés tárgyává téve a kriminalitás ezen formáját, annak szereplőjét az alvilág felé taszítjuk. A fogyasztóval szembeni bűnüldözési aktivitás csupán pótcselekvés, szinte kizárólag káros következménye van, itt most azt kiemelve, hogy feleslegesen leköti a terjesztőkre, a valódi feladatokra fordítandó erőket.¹² Bár a fenti megállapítások már közel 20 éve íródtak, aktualitásukból mit sem vesztek.

A kábítószerrel való visszaélés bűncselekmény jellegzetessége, hogy a nyomozások a tettenérésen, illetőleg az előzetes titkos vagy nyílt információk alapján indulnak, így a fel nem tárt esetek látensek maradnak, a le nem foglalt kábítószeres pedig végül a fogyasztó

¹¹ VÁRI 2015.

¹² NÉMETH 1998.

tókhoz kerülnek. Ebből következik az is, hogy ennél a bűncselekménynél a felderítés-eredményességi mutató használhatatlan, mivel 98–99%-os eredményt mutat. Az esetek kis százalékában hazánkban is, de jórészt külföldön egy-egy kábítószer-szállítmány célba érkezése a kábítószer-kínálat növekedésében, az ár csökkenésében, a túladagolások számának növekedésében, illetve egyes bűnözői csoportok megerősödésében materializálódik.

Az Amerikai Egyesült Államokban a szigorú fellépés kétségkívül jelentős mértékben visszaszorította a középosztály, illetve a felső középosztálybeli kábítószer-fogyasztók számát. Mert sokat veszíthetnek. A büntetőjogi következményeken túl például eleshetnek az ösztöndíj-lehetőségektől, nem kerülhetnek jó állásokba. Ezek egy közép- vagy felső középosztálybelinek nagyon fontosak, ezért az intézkedések hatottak, míg a náluk alacsonyabb társadalmi rétegekre viszont nem. Volt még egy jelentős nem kívánt utóhatás: míg a „drogháború” előtt a kábítószer-használathoz jellemzően vagyon elleni bűncselekmények társultak, a „drogháború” óta viszont már az erőszakos bűncselekmények. A drogszíntéren az értelmetlen, differenciálatlan szigor mindig visszaüt.¹³

„Egyértelmű, hogy a kínálati oldal elleni küzdelem az, amelyik célravezető lehet. Ez kizárólag a rendvédelmi szervek rendészeti és bűnüldözési munkájával valósítható meg. Felmerül az a kérdés, hogy ebben mennyire érdekeltek a rendvédelmi szervek. Három elfogott fogyasztó esetén pont kétfelével több eredményes statisztikai lap keletkezik, mint akkor, ha egy forgalmazót sikerül kézre keríteni. Mindenki tudja, hogy sajnos a gyakorlatban előfordul az iratok tologatása, az illetékesség és hatáskör hiányát állapítják meg sokszor még úgy is, hogy másként értelmezik, másként adják össze az elfogyasztott mennyiséget csak azért, hogy másnak kelljen foglalkoznia vele. Ez szintén olyan probléma, ami nem csak ezen a területen jelentkezik. Pozitív példaként kell megemlíteni, hogy amikor a Vám- és Pénzügyőrséget bevonták az ilyen jellegű bűncselekmények nyomozásába, egyből megugrott az a határon elfogott nem kis mennyiségű kábítószer-behozatali statisztika, ami azelőtt nem volt olyan mértékű.”¹⁴

A szakirodalom néhány nem kívánt következményt is az elsősorban kínálatcsökkentést favorizáló nemzetközi drogkontrollrendszernek tulajdonít, ezek a következők:

1. bünszervezetek által irányított feketepiac alakult ki;
2. a politika súlypontja a rendészetre helyeződött, az egészségügy háttérbe szorult;
3. ha az egyik régióban sikerül felszámolni a drognövények termesztését, az mindig más földrajzi régiókba helyeződik át (úgynevezett léggömbffektus);
4. folyamatosan megújul a kínálat a piacon, eddig ismeretlen drogok fogyasztása terjed el;
5. a társadalom kirekeszti és marginalizálja a droghasználókat/-függőket.¹⁵

9. Kínálatcsökkentés a büntetés-végrehajtás területén

A világ összes börtönében rosszabbak az életkörülmények, mint a szabad világban, legalábbis egy átlagos fogvatartott számára. Ezért a fogvatartottak az ingerszegény

¹³ SEREG 2013.

¹⁴ TOPOLÁNSZKY 2007.

¹⁵ Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jelentése az AJB 1092/2011 számú ügyben.

környezetben élményt fognak keresni, élménydús környezetben pedig nyugalmat próbálnak találni. A bűnözői személyiségre egyébként is jellemző az élménykeresés. Ennek jellemző formái a börtönben a tiltott tevékenységek, mint a verekedés, a zárkán belüli edzés, a tetoválás, a drogfogyasztás és így tovább. A börtönben jelen lévő drog tehát egyfajta szabadságot ad a fogvatartottaknak élményszinten. A börtönök rossz állapota növeli a tiltott tárgyak elrejtésének és csempészésének lehetőségeit is. A rosszul kiépített börtönökbe könnyebben jut be a drog (például be lehet dobni a sétatúrra), vagy a zárkán belül könnyebben el lehet rejtteni. Olyan börtönökben például, ahol a berendezési tárgyak helye rögzített, szinte rutinszerűen lehet tudni, hogy melyek a legjellemzőbb elrejtési helyek, míg olyan börtönökben, ahol megengedik a saját bútor használatát, már jóval kevésbé. A börtön személyzete, a fogvatartottakkal dolgozók személyi állománya a feladatához mértén rendelkezik kötelező és az elhivatottságtól függő ismeretekkel. Egy kábítószer-kereső kutyát vezető őr például több információval rendelkezik a drogokról, mint egy átlagos körletfelügyelő, de ugyanígy egy börtönorvos is más információkkal bír. Ez a tudásanyag gyakran átfedi egymást, de mégis több helyen hiányosság tapasztalható. A börtönök személyi állománya nem kiképzett kábítószer-szakértő, azaz a drogproblémát nem képes átfogóan kezelni. Ebből számos gond adódhat. A hiányosságokat a fogvatartottak természetesen kihasználják.

A drogok elsődleges funkciója a börtönben az „átutazás”. A kábítószer hatásának köszönhetően a börtön könnyebben elviselhető. A börtönbeli rossz társaság, a hanyag, nem odafigyelő személyzet, a letartóztatási sokk tehát lehet a drogfogyasztás oka. A drogfogyasztás eredménye a fertőző betegségek terjedése vagy a rosszabb reintegrációs esély lehet. Ezek azonban nem fedik le azt, hogy a drog szerepe a börtönben a „menekülés”. A zárt fizikai és társas közegből ezt a kényszerítést nem lehet kigyomlálni, hiszen minden rab elemi érdeke és célja, hogy kikerüljön a börtönből. Az átutazásjelenség erősen indokolja a börtönbeli keresletcsökkentési stratégiákat. A drog ugyanakkor az agresszió melegágya is. Zárt térben, ahonnan nem lehet elmenekülni, ahol nem lehet a támadás elől elbújni, más módszert kell találni a védekezésre vagy a támadásra. A börtön sok esetben növeli a fogvatartottak addikcióját, ugyanis esetleg más drogra váltanak bent, vagy olyan szereket próbálnak ki, amelyeket addig nem ismertek. Azaz a börtön környezete kitermeli a maga sajátos drogját. Ezek hazánkban korábban a szerves oldószerek voltak, manapság pedig a könnyen hozzáférhető benzodiazepinek. Az utóbbiakhoz éppen olyan könnyű hozzá szokni, mint az illegális drogokhoz.¹⁶

Felhasznált irodalom

- Az Európai Unió Tanácsa által 2012. december 7-én elfogadott, a 2013–2020-as időszakra szóló kábítószer elleni uniós stratégia* (2012). Brüsszel. Elérhető: http://drogfokuszpont.hu/wp-content/uploads/EU_drogstrategia_13-20_HU.pdf (A letöltés dátuma: 2015. 04. 08.)
- Beszámoló az Emberi Erőforrások Minisztériuma Ifjúságügyi Főosztálya kábítószer-probléma kezelése érdekében végzett, 2013. évi tevékenységéről* (2014). Budapest, Emberi Erőforrások Minisztériuma.

¹⁶ FLIEGAUF 2011.

- ÉBERHARDT Gábor (2009): Határrendészeti kérdések. In RÁCZ József szerk.: *Rendészeti ismeretek a kábítószer-problémával kapcsolatban*. Budapest, Nemzeti Kábítószerügyi Koordinációs Igazgatóság – Országos Bűnmegelőzési Bizottság – ETO-PRINT. 364–410.
- FLIEGAUF Gergely (2011): Kábítószer-probléma a börtönben – rövid áttekintés. In CSÁKI Anikó – MÉSZÁROS Mercedes szerk.: *Drogprevenció és kezelés a büntetés-végrehajtásban*. Budapest, Váltó-sáv Alapítvány.
- FRECH Ágnes (2010): Büntetőjogi rendelkezések a pszichoaktív szerhasználattal kapcsolatban. In *Drogproblémák kezelése*. Budapest, Nemzeti Kábítószerügyi Koordinációs Igazgatóság.
- KORINEK László (1998): 77 kérdés a kábítószeréről. In GÖNCZÖL Katalin – KEREZSI Klára szerk.: *Tanulmányok Szabó András 70. születésnapjára*. Budapest, Magyar Kriminológiai Társaság.
- NÉMETH Zsolt (1998): A magyar rendőrség lehetséges stratégiája a kábítószer-bűnözés ellen. In IRK Ferenc szerk.: *Kriminológiai és Kriminalisztikai Tanulmányok 35*. Budapest, Országos Kriminológiai Intézet.
- SEREG András (2013): *Interjú Dr. Lévay Miklós alkotmánybíróval*. Elérhető: www.jogiforum.hu/interju/114 (A letöltés dátuma: 2014. 06. 03.)
- TOPOLÁNSZKY Ákos (2007): A Nemzeti Drogstratégia, mint az együttműködés kerete. In NÉMETH Zsolt – MILETICS Marcell: *A segítő szféra és a rendészet együttműködése az ártalomcsökkentő drogpolitika megvalósításában*. Kézirat.
- VÁRI Vince (2015): A bűnüldözés strukturális hatékonysága. *Magyar Rendészet*, 15. évf. 5. sz. 105–131.